

Genus och maskulinitet

I det här materialet får du en introduktion till grundidén i maskulinitetsteori, begreppet hegemonisk maskulinitet och hur det kan kopplas till det fjärde jämställdhetspolitiska målet som rör mäns våld. Det är baserat på en föreläsning med Lucas Gottzén, vålds- och maskulinitetsforskare vid Linköpings universitet som hölls under konferensen Jämställdhet 2.0 den 6 november 2014.

Vad är maskulinitet?

Begreppet maskulinitet bygger på en specifik syn på kön, närmare bestämt på uppdelningen i biologiskt och socialt kön; kön/genus. Den ena grundtanken i maskulinitetsteori är att könen ses som dikotoma, det vill säga motsatta. Den andra är att det biologiska könet, kroppen, ses som relativt oformbart medan det sociala könet ses som kulturellt, historiskt och socialt föränderligt. (Här tas inte hänsyn till alla de kroppar som inte låter sig inordnas i en strikt dikotomi.) Detta betyder att det män är och gör skiljer sig åt i olika historiska och kulturella sammanhang.

Hegemonisk maskulinitet

Maskulinitet är något som "görs" och "åstadkoms". Det finns flera olika sätt att vara man, och detta kan få olika betydelse i olika sammanhang.

Under 1980-talet lanserades en teori som fortfarande används: hegemoniskt maskulinitetsteori, av den australiensiska forskaren Raewyn Connell. Hon definierar hegemonisk maskulinitet som:

"... den konfiguration av genuspraktik som innehåller det för tillfället accepterade svaret på frågan om patriarkatets legitimitet. På så sätt garanteras (eller förmodas garanteras) mäns dominanta position och kvinnors underordnande." (Connell 1996, s 101)

För några år sedan kom en tydliggörande revidering. Där definieras hegemonisk maskulinitet som:

”Det idealiserade sätt att vara man på vilket kräver att andra män positionerar sig i relation till idealet och som legitimerar ”genusordningen”, dvs. mäns underordning av kvinnor.” (Connell & Messerschmidt 2005)

Enligt Connell är alltså hegemonisk maskulinitet det ideal som andra män relaterar till. Men det måste också legitimera det faktum att män som grupp är överordnade kvinnor.

Hegemonisk maskulinitetsteori

Hegemonisk maskulinitet är inte bara stereotypa mansideal – det är också en process. Just ordet hegemoni anknyter till själva processen. Vad då betyder hegemoni?

”Hegemoni hänvisar till den kulturella dynamik som gör att en grupp kan hävda och upprätthålla en ledande position i samhällslivet. Kulturellt sett höjer sig vid en given tidpunkt en viss form av maskulinitet över andra former.” (Connell 1996, s. 101)

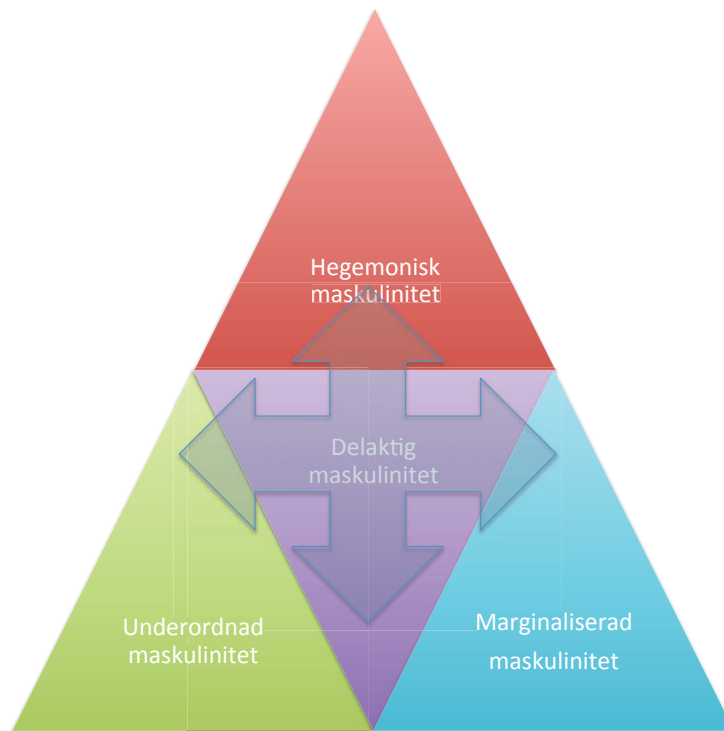
Tänk er en diktator som styr ett land. Det går aldrig att få makt över folket utan alliansbyggande med andra grupperingar. Dels kan detta alliansbyggande baseras på våld eller hot om våld, men också på att vissa tjänar på att just den personen sitter vid makten. Hegemoni handlar alltså inte främst om våld eller förtryck, det handlar också om att några vinner på att en viss individ bestämmer, att vissa grupper har investeras i ledarens maktposition. Genom att ta det här begreppet och föra ihop det med maskulinitetsbegreppet skapar Connell en specifik form av maskulinitet som handlar om att investera i genusordningen.

Hegemonisk maskulinitet bygger alltså på alliansbyggande med kvinnor och andra män och behöver få andras samtycke för att ses som legitim. Det är heller inte ett slutet system, hierarkin är aldrig klar. Innehållet i hegemonin kan alltid utmanas och ifrågasättas av andra män och kvinnor, det råder en ständig makt-kamp om vem som har tolkningsföreträde.

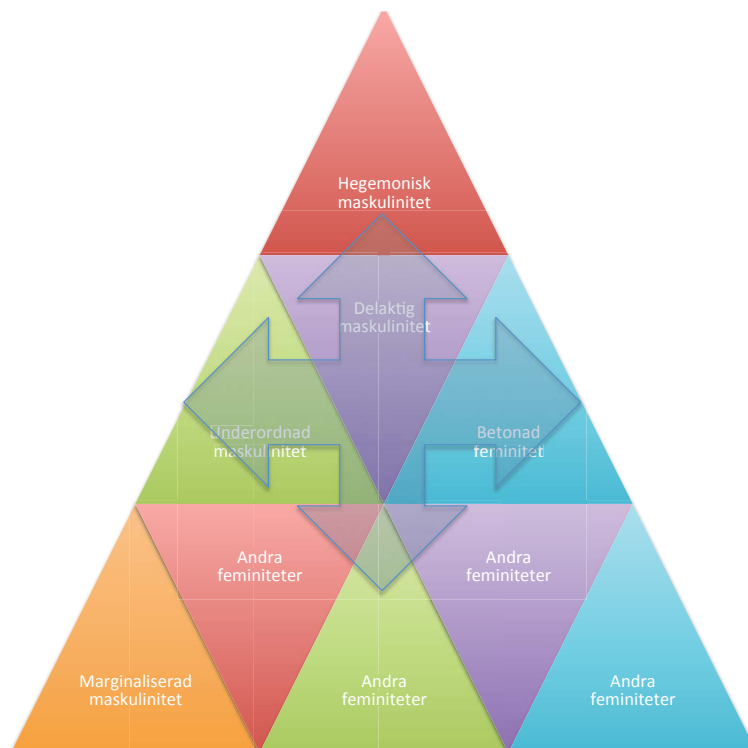
Andra maskulinitetsformationer

- Underordnad maskulinitet – olika grupper av män som är kulturellt, ekonomiskt, juridiskt och politiskt uteslutna
- Marginaliserad maskulinitet – auktoriserar hegemonisk maskulinitet utan att hota hierarkin, t ex icke-vita idrottsstjärnor
- Förhandlande/delaktig maskulinitet – bygger allianser med kvinnor men får patriarkalisk utdelning och upprätthåller genusordningen. Ett exempel är ”i-princip-mannen”. I Sverige finns en självbild som världens mest jämställda land,

mycket av det bygger på att vi har världens mest jämställda män som tycker att jämställdhet är jättebra, i princip. Men i praktiken ser det annorlunda ut, till exempel vad gäller uttag av föräldraledighet, obetalt arbete, etc.

De olika maskulinitetstyperna har ingen betydelse i sig själva utan bara i relation till varandra och i relation till feminitetstyperna. I vissa fall har vissa former av feminitet en högre position än någon typ av maskulinitet, på grund av kanske klasstillhörighet eller etnicitet.

Fördelar med hegemonisk maskulinitetsteori

- Uppmärksammar relationen mellan män, och mellan män och kvinnor samtidigt
- Visar att maskulinitet inte är statiskt utan förändras över tid
- Visar att det inte finns en enskild form av maskulinitet utan många olika maskuliniteter
- Visar hur hierarkiska relationer mellan män uppstår

Man kan tala om hegemonisk maskulinitet på olika nivåer: lokalt, regionalt och globalt. Vad som är hegemoniskt i ett sammanhang är inte det i ett annat.

Våld och maskulinitet

Vad har våld för betydelse för hegemonisk maskulinitet? Följande slutsatser kan dras:

- Våld och hegemoni är inte samma sak. Hegemoni upprätthålls främst med icke-våld. Men våld kan användas för att upprätthålla hegemoniska ideal, till exempel våld mot hbtq-personer
- Våld kan vara en del av hegemonisk maskulinitet i grupper och kulturer där aggressivitet idealiseras, till exempel västerländsk kultur där man ska kunna slå tillbaks försvara sig
- Våld och kriminalitet resurser för att åstadkomma ("göra") maskulinitet när andra resurser inte är tillgängliga (t ex ekonomiska resurser)
- Våld en resurs att skapa hegemonisk position i relation till kvinnor och andra män
- Olika relation till våld beroende på klass och etnicitet. Man måste ha intersektionella glasögon för att förstå mäns olika investeringar i våldet, hantering av våld skiljer sig i förhållande till klass och etnicitet

Regeringens jämställdhetsmål

1. En jämn fördelning av makt och inflytande.
Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och forma villkoren för beslutsfattande
2. Ekonomisk jämställdhet
Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut
3. Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet
Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor
4. Mäns våld mot kvinnor skall upphöra
Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet

Hur kan man då slutligen använda sig av maskulinitetsteori när man tittar på de jämställdhetspolitiska målen? Här kommer en genomgång av vad maskulinitetsteori gör för förståelsen av mål fyra.

1. Se sambanden mellan mäns olika former av våld

- Måste prata om våldets subjekt – våld utförs primärt av män både mot kvinnor och mot andra män. Det sker på olika arenor: det sker i hemmet i nära relationer – men också i offentliga miljöer mot andra män
- Se relationen mellan kriminaliserat, normaliserat våld (inte okej men accepterat, till exempel fotbollsvåld) och sanktionerat våld (av staten, till exempel polisväsen och militär)
- Se skillnad mellan grovt – ”lindrigt” våld

2. Se sambandet mellan mäns våld mot kvinnor och relationer mellan män

- Våld mot kvinnor kan vara homosocialt. Även om det är en privat händelse bakom stängda dörrar så är andra män ständigt närvarande när män slår kvinnor, i föreställningsvärlden men också direkt
- Fördömandet av våld och våldsverkare kan också användas för dominans över såväl andra män som kvinnor

3. Se sambandet mellan våldsamma män och deras socialt utsatta position

- Våldsamma maskuliniteter är inte detsamma som hegemoniska maskuliniteter – snarare tvärtom. Historiskt så är det de regerande klasserna som har låtit underklassen slå ihjäl varandra. De högre klasserna har haft hegemoni genom ekonomi, kultur och organisation. Det är inte den som har en hegemonisk position som främst behöver använda sig av våld. Det är de som inte har resurser som behöver slåss

4. Se hur maskulinitetskulturer spelar roll för våld

- Inte bara i ”hederskulturer”
- Inte bara i ”ungdomskulturer”
- Vi måste se hur var och en av oss, ”snälla vita medelklassmän”, är med och upprätthåller våld mot kvinnor

Om dokumentationen

Det här materialet togs fram vid en föreläsning om maskulinitet ledd av Lucas Gottzén fil. dr. i socialt arbete, Linköpings universitet. Föreläsningen ägde rum under konferensen Jämställdhet 2.0 anordnad av Nationella sekretariatet för genusforskning i Göteborg den 6 november 2014.